

УДК 378.147:37.011.3-52]:17.02
DOI 10.31654/2663-4902-2025-PP-3-188-196

Ши Лей

аспірантка кафедри педагогіки, початкової освіти, психології та менеджменту
Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя
272236719@qq.com
orcid.org/0009-0004-2343-7210

МОРАЛЬНЕ СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ В УМОВАХ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

У статті висвітлено актуальну проблему морального становлення майбутнього педагога як важливої складової його особистісного та професійного зростання. Особлива увага приділяється тому, що в умовах сучасних соціокультурних трансформацій система освіти покликана не лише сформувати компетентного фахівця, а й виховувати морально зрілу особистість, здатну до гуманістичної взаємодії, усвідомленого етичного вибору та відповідального виконання професійних обов'язків.

На основі теоретичного аналізу наукової літератури розглянуто ключові поняття «мораль», «моральна культура», «моральна свідомість» у контексті педагогічної діяльності. Визначено, що мораль виступає одночасно як форма суспільної свідомості і як прояв особистісного морального досвіду, що формує поведінкові та ціннісні орієнтації педагога. У статті проаналізовано наукові підходи до розуміння феномену морального розвитку вчителя.

Особливу увагу приділено необхідності інтеграції етичного, емоційного та ціннісного компонентів у процесі підготовки майбутніх педагогів. Вказано, що формування моральної культури не обмежується лише теоретичними знаннями, а є результатом цілеспрямованого особистісного розвитку здобувача освіти та створення сприятливих умов для реалізації морально-психологічного клімату в навчальному середовищі. Авторами підкреслено, що моральна культура педагога є ключовою характеристикою, що визначає його ставлення до учнів, колег, професії та суспільства загалом.

У статті також наголошується, що ефективне моральне становлення майбутнього вчителя можливо лише за наявності цілісної системи морального виховання, що охоплює різні рівні освітнього процесу і передбачає активне залучення як інституцій, так і особистісних ресурсів. Моральна культура майбутнього педагога розглядається як комплексний феномен, що є важливою передумовою підвищення якості освітньої діяльності і розвитку гуманістично орієнтованого суспільства. Такий підхід забезпечує формування професійної ідентичності педагога, що ґрунтується на етичних засадах і здатності до саморефлексії.

***Ключові слова:** мораль, моральна культура, моральне становлення, особистість педагога, майбутній вчитель.*

Постановка проблеми. Орієнтуючись на виклики сьогодення, які вимагають перегляду базових орієнтирів людського розвитку, суспільство дедалі більше усвідомлює важливість освіти як простору формування цілісної особистості. Відтак освітня сфера стає не лише майданчиком для здобуття знань, а й середовищем, де народжуються моральні орієнтири та етичні імпульси нових поколінь. Особливої ваги набуває процес морального становлення майбутнього вчителя – не лише як спеціаліста, а як лідера, ефективного й відповідального професіонала, здатного

транслявати цінності гуманізму, відповідальності й емпатії в складному, швидкозмінному соціальному просторі.

Професійна діяльність педагога передбачає не лише володіння спеціальними знаннями та педагогічними технологіями, а й наявність моральної культури, що виявляється у ставленні до себе, учнів, колег, суспільства загалом. Моральна культура вчителя є тим невидимим, але надзвичайно важливим фундаментом, на якому вибудовується педагогічна майстерність, стиль взаємодії з учнями, педагогічна позиція й здатність впливати не лише на розум, а й на душу дитини. Майбутній вчитель, перебуваючи у процесі професійної підготовки, має не лише засвоїти норми і принципи педагогічної етики, а й розвивати власну моральну свідомість, здатність до рефлексії, усвідомлення морального вибору й відповідальності за свої дії.

У наш час саме вчитель виступає носієм моральних орієнтирів, прикладом для наслідування, носієм і транслятором цінностей. Відтак, формування моральної культури майбутнього педагога має розглядатися не як другорядний чи факультативний аспект, а як центральна складова його професійного становлення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Моральне становлення майбутнього педагога є предметом зацікавлення багатьох вітчизняних і зарубіжних дослідників. У науковій літературі представлені різні підходи до розуміння моральної культури – від нормативно-етичного (М. Фіцула, А. Кузьмінський, В. Омеляненко) до особистісно-психологічного (С. Гончаренко, В. Сластьонін, І. Ісаєв), що свідчить про складність і багатовимірність цього феномена.

Дослідники Г. Васянович, Л. Волченко, Н. Заячківська розглядають моральну культуру як єдність моральності й культури, що формує гуманістичне підґрунтя міжособистісної взаємодії. У культурно-філософському контексті (О. Шпенглер) підкреслюється залежність моральних орієнтирів від історичних і духовних особливостей суспільства.

Українські вчені (Н. Побірченко, Л. Сухомлинська, І. Зязюн, Н. Ничкало) акцентують на тісному зв'язку морального становлення з професійним розвитком педагога, а також на важливості гармонійного поєднання етичних установок, педагогічної майстерності та саморефлексії. Аналіз наукових джерел засвідчує, що проблема морального становлення педагога розглядається як ключова у формуванні цілісної особистості вчителя. Попри значну увагу до цього питання, існує потреба в подальшому вивченні особливостей формування моральних якостей студентів у контексті професійної підготовки з урахуванням сучасних соціокультурних змін, що і зумовлює **актуальність** нашої роботи.

Мета статті. Проаналізувати процес морального становлення особистості майбутнього вчителя в умовах професійної підготовки, визначити роль моральної культури як фундаменту педагогічної майстерності та особистісного розвитку, а також окреслити основні напрями формування моральної свідомості і відповідальності у майбутніх педагогів.

Виклад основного матеріалу. Сьогоднішні соціальні та культурні зміни суттєво впливають на всі сфери життя, зокрема й на професійний розвиток особистості. В умовах постійних викликів, які переживає зараз українське суспільство – економічних труднощів, політичної нестабільності та духовного спустошення – особливої ваги набуває освітня галузь. Саме в освіті закладаються основи моральної свідомості, що є необхідною складовою професійної діяльності майбутнього педагога. У сучасному освітньому процесі змінюються не лише вимоги до знань і навичок вчителя, а й до його особистісних якостей, зокрема моральної зрілості, відповідальності, здатності до рефлексії та етичного вибору. Тому моральне становлення особистості майбутнього вчителя варто розглядати як ключовий аспект професійної підготовки, що забезпечує не лише його фахову компетентність, а й здатність бути взірцем для учнів [15].

Процес морального становлення особистості майбутнього вчителя нерозривно пов'язаний із формуванням його моральної культури. Саме в ході морального

становлення поступово розвиваються переконання, цінності, норми поведінки, які згодом складають зміст моральної культури. Вона є не лише відображенням внутрішніх моральних якостей, а й показником здатності особистості діяти відповідально, етично й гуманно в професійному середовищі. Тому розгляд моральної культури як результату та водночас складника морального становлення є необхідним для глибшого розуміння морального розвитку майбутнього педагога [2].

Перш ніж перейти до аналізу поняття «моральна культура», важливо звернутися до ширшого терміна – **«культура»**. У педагогічному контексті культура розглядається як система духовних і матеріальних надбань, що створюють середовище розвитку особистості – її світогляд, соціальні норми та моделі взаємодії. Це середовище передає суспільні цінності та визначає рамки соціалізації індивіда, у тому числі й його морального становлення [8, с. 226].

Поняття **«моральна культура»** охоплює два ключові явища – моральність і культуру, які тісно переплетені між собою. На думку дослідників, моральна культура виступає як результат взаємодії цих понять: з одного боку, вона виявляється через моральний зміст культурного життя, а з іншого – формує культуру міжособистісних взаємин через моральні цінності [4, с. 6]. Так, вчені акцентують на тому, що мораль і культура не можуть існувати ізольовано, оскільки обидві спрямовані на розвиток гуманістичних засад особистості та суспільства [7, с. 36; 8, с. 224]. У концепції О. Шпенглера зазначається, що кожна культура має власну систему моральних орієнтирів, що відображає її духовну суть і спрямована на формування гуманного ставлення до світу й людини [12, с. 140]. Отже, **моральна культура** – це не просто сукупність моральних норм, а цілісне явище, що забезпечує гармонійне моральне становлення особистості у процесі її соціалізації та професійного розвитку.

Моральна культура постає як складне соціальне утворення, у структурі якого важливу роль відіграють **моральні цінності (ідеали)** – (гуманність, справедливість, гідність), а також **моральні регулятиви** – норми, звичаї, етичні настанови, що впливають на поведінку людини [9, с. 4].

Аналіз наукових джерел дав можливість глибше осмислити поняття **«мораль»** у контексті педагогічної науки. У більшості праць дослідників мораль трактується як певна система норм, правил і принципів, які визначають та регулюють поведінку людини. Такий підхід відображено в працях А. Кузьмінського, В. Омеляненка, М. Пашенка, М. Фіцули та інших науковців. Зокрема, М. Фіцула визначає мораль як комплекс ідей, принципів, законів та норм, що спрямовані на регулювання стосунків між людьми на основі гуманізму та демократичних засад [13, с. 250]. Інші дослідники, зокрема С. Гончаренко, А. Міщенко, В. Сластьонін, підкреслюють, що мораль є не лише формою суспільної свідомості, а й проявом особистісної моральної свідомості. Це положення конкретизують І. Ісаєв, Є. Шиянов та інші, наголошуючи на тому, що кожна людина має власне уявлення про добро і зло, притаманні їй індивідуальні моральні відчуття й переживання [14, с. 152]. Так, поняття моралі в педагогіці охоплює як загальні соціальні уявлення, так і особистісні переживання, слугуючи основою для формування етичних норм і моделей поведінки.

У педагогічному дискурсі мораль також розглядається як система, яка виконує низку важливих функцій: пізнавальну – допомагає осмислювати моральні явища; оціночну – забезпечує орієнтацію у світі цінностей; виховну – формує моральну позицію особистості. Моральна діяльність, моральні відносини та моральна свідомість є ключовими складовими цієї системи, яка слугує основою для формування життєвих орієнтирів як у суспільстві, так і на індивідуальному рівні [5].

Відомі педагогічні концепції наголошують на моральній меті виховання як ключовому чиннику формування особистості. Зокрема, В. О. Сухомлинський підкреслював, що головним завданням виховання є не просто розвиток моралі, а здатність особистості у міжособистісних стосунках долати зло через моральне вдосконалення. Цей підхід акцентує увагу на активній ролі моральної самосвідомості як інструменту подолання негативних проявів у суспільстві [3].

Паралельно, ідеї В. П. Андрущенко розширюють розуміння образу моральної особистості, визначаючи вчителя не лише як носія знань, але й як моральний авторитет, здатний виховувати любов до ближнього, патріотизм та гуманістичні цінності. Він вказує на необхідність високого соціального і морального статусу педагога, що є фундаментом для формування не лише професійної компетентності, а й цілісної соціально відповідальної особистості [1].

Ці позиції підкреслюють, що моральне виховання не обмежується формуванням знань про добро і зло, а є динамічним процесом формування внутрішніх моральних якостей і активної життєвої позиції, що віддзеркалюється у поведінці та взаємодії з оточенням.

Моральна культура вчителя є ключовою передумовою не лише для оволодіння професійною майстерністю, а й для постійного самовдосконалення в професійній діяльності. Це пояснюється кількома важливими аспектами. По-перше, моральна культура майбутніх педагогів виступає як невід’ємна складова духовної культури суспільства, яку студенти мають не лише розуміти, а й активно збагачувати через власну соціокультурну діяльність. По-друге, зростання рівня моральної культури сприяє формуванню у вчителя відповідального та цілісного ставлення як до соціокультурних явищ, так і до наукових знань, які втілюють у собі цінності та досвід людства [10].

Оволодіння моральною культурою починається з систематичного морального виховання студентської молоді, адже майбутні вчителі повинні не лише володіти знаннями, а й бути носіями високих етичних стандартів у професійній діяльності. Саме через виховання закладаються основи відповідального ставлення до професії та людських цінностей [9].

Моральне виховання студентів, які готуються до професійної діяльності у сфері освіти, передбачає реалізацію кількох *основоположних завдань*:

1. Формування моральної свідомості, що передбачає розуміння сутності моралі, її значення в суспільстві, а також етичних принципів і норм поведінки як на загальнолюдському рівні, так і в межах педагогічної професії.

2. Розвиток внутрішньої переконаності у важливості дотримання моральних норм у повсякденному житті та професійній діяльності, як основи відповідального та гуманного ставлення до інших.

3. Виховання глибоких моральних почуттів, що мотивують до добрих вчинків, соціально корисної поведінки та запобігають проявам дій, які суперечать педагогічній етиці й можуть завдати шкоди колективу чи суспільству.

4. Формування практичних навичок моральної поведінки в різноманітних життєвих і професійних ситуаціях, з орієнтацією на загальнолюдські цінності та норми педагогічної етики.

Процес морального виховання студентів педагогічних спеціальностей має не обмежуватись формальним засвоєнням етичних норм. Його результатом має стати стійке особистісне утвердження високого рівня моральної культури та етичної самосвідомості, що проявляється у здатності до моральної рефлексії, відповідального вибору та гуманного ставлення до інших. У цьому контексті моральна вихованість розглядається не як додатковий компонент професійної підготовки, а як її фундаментальна складова [10, с. 178].

Варто підкреслити, що формування моральної культури в майбутніх педагогів – це не лише окрема лінія виховної роботи, а багатогранний, інтегрований процес, який охоплює як когнітивну, так і емоційно-ціннісну сфери особистості. Такий підхід дозволяє забезпечити гармонійний розвиток студентів, сформувані у них не лише педагогічні вміння, а й цілісну професійну ідентичність, засновану на гуманістичних ідеалах та готовності до моральної відповідальності в професійній діяльності [10, с. 178].

Важливу роль у реалізації цих завдань відіграє організація морального виховання в умовах закладів вищої освіти, яка ґрунтується на актуальних науково-педагогічних підходах.

Моральне виховання у вищій школі України базується на засадах, сформованих вітчизняною педагогічною наукою, зокрема на принципах особистісно орієнтованого навчання, розвитку цілісної особистості та врахування індивідуальних особливостей здобувачів освіти. Значний потенціал у цьому напрямі має культурологічний підхід, який спрямований на активне залучення студентів не лише до процесу засвоєння знань, а й до відтворення й збагачення національної культури. У цьому контексті формується система цінностей і зміст освіти відповідно до загальнолюдських і національних культурних орієнтирів. Такий підхід покликаний сприяти глибокому осмисленню студентами культурних цінностей, а також формуванню навичок їх практичного втілення в особистісному та громадському житті [2, с. 567].

Успішна реалізація культурологічного підходу в моральному вихованні значною мірою залежить від професійної майстерності викладача, який має впроваджувати принципи системно-діяльнісного підходу в організацію освітнього процесу. Це передбачає цілісне формування змісту навчання з урахуванням взаємозв'язків між його елементами, а також створення умов для активної, практико-орієнтованої діяльності студентів. Саме така діяльність стає ефективним інструментом засвоєння не лише знань, а й моральних орієнтирів. Важливим аспектом професійної діяльності викладача є також дотримання особистісно орієнтованого підходу, що передбачає повагу до унікальності кожного студента та спрямованість виховання на розвиток його особистості відповідно до власних цінностей, потреб і життєвих цілей [2, с. 568].

У процесі формування моральних якостей майбутніх педагогів важливо забезпечити послідовну єдність трьох взаємопов'язаних компонентів: аксіологічного, гносеологічного та практичного. На першому, аксіологічному рівні, відбувається усвідомлення студентом значущості тієї чи іншої моральної якості, формування внутрішньої потреби у її набутті як засобу вирішення важливих проблем у суспільному житті. Цей етап реалізується, зокрема, через ознайомлення з явищами загальнолюдської та національної культури, що стимулюють звернення до духовних цінностей і сприяють їх інтеграції в особистісний світ студента. Ефективним засобом цього процесу є глибоке включення культурного контексту в освітній простір – як у межах навчальних занять, так і через позааудиторну виховну діяльність [16].

Гносеологічний етап оволодіння моральною якістю передбачає усвідомлене пізнання її змісту, походження, механізмів формування та можливостей застосування в реальному житті. Розкриття моральної норми має відбуватися в тісному зв'язку з іншими культурними явищами – через інтеграцію з науковим знанням, мистецтвом, філософськими і релігійними уявленнями, історичним досвідом людства. Ефективність цього етапу значною мірою залежить від використання різноманітних форм і методів подання знань, зокрема нових інтерактивних технологій, які дозволяють студентам не лише краще засвоїти інформацію, а й відчувати актуальність моральних цінностей у контексті сьогодення.

Практичний етап оволодіння моральною якістю полягає в набутті студентами реального досвіду дотримання певної моральної цінності у повсякденному житті. На цьому рівні відбувається трансформація теоретичних знань у внутрішні переконання, які впливають на особисту поведінку, міжособистісну взаємодію, самопізнання та формування життєвих орієнтирів. Саме тут моральна норма переходить з площини загальнолюдських уявлень у сферу особистісного сенсу, стаючи основою для свідомого вибору та формування власної стратегії життя [16].

Практична діяльність, спрямована на формування моральних якостей студентської молоді в умовах закладу вищої освіти, має здійснюватися безперервно та інтегруватися в усі складові навчально-виховного процесу. Як у межах аудиторного навчання, так і під час реалізації позанавчальних виховних заходів, доцільним є активне використання різноманітного теоретичного й практичного матеріалу, запозиченого з національної та світової культурної спадщини.

Формування моральних цінностей у студентів має відбуватися поетапно, відповідно до рівня їх соціалізації [1].

Початковий, або базовий, рівень соціалізації передбачає усвідомлення молоддю особистістю необхідності гармонізації власних інтересів з потребами найближчого соціального середовища (родини, друзів тощо). На цьому етапі моральні якості формуються у контексті взаємин у межах малої соціальної групи. Вказаний рівень соціального становлення здебільшого вже досягається до моменту вступу до закладу вищої освіти. Моральні цінності на цьому етапі мають ситуативний характер, обумовлений зовнішніми факторами (очікування винагороди або уникнення покарання), а отже, ще не набули статусу стійких внутрішніх переконань. Завдання педагогічного колективу на цьому етапі полягає в закріпленні етичних орієнтацій у структурі особистості та формуванні глибокого усвідомлення їх важливості для повноцінного особистісного розвитку [15].

На другому етапі формування моральних цінностей відбувається їх інтеграція в особистісну структуру суб'єкта як індивідуальних ціннісних орієнтацій і смислотворчих елементів. Моральні цінності на цьому рівні перестають бути зовнішніми нормативними настановами й трансформуються у внутрішні переконання, які регулюють поведінку особистості. Формується цілісна система зв'язків між етичними орієнтирами, стійкою мотивацією, гуманітарними знаннями, а також практичними навичками взаємодії в соціумі.

Особливістю цього етапу є глибоке усвідомлення студентом цінності моральних якостей як таких, що не зумовлюються ситуативними інтересами чи зовнішнім тиском, а витікають із потреби у самореалізації, самопізнанні та особистісному зростанні. Саме реалізація цього етапу вважається одним із ключових завдань системи вищої освіти, яка має забезпечити умови для глибокого засвоєння етичних норм, проведення якісної діагностики рівня їх сформованості, а також вчасну педагогічну корекцію в разі необхідності.

Третій етап засвоєння моральних цінностей полягає у їх інтеграції до особистісної культури індивіда, що слугує фундаментом для формування його персональної життєвої стратегії. На основі усвідомлених моральних норм молодий фахівець реалізує власну життєву, професійну та екзистенційну програму, втілюючи в повсякденній діяльності усталені переконання й цінності [15].

У контексті навчально-виховного процесу вищої школи завданням цього етапу є розвиток у студентів практичних умінь і навичок застосування моральних якостей у різних сферах життя. Особливу увагу слід приділяти процесам саморозвитку і самовдосконалення, підкреслюючи взаємозв'язок між ідеалом морального характеру та реальною мірою сформованості цих рис на певному життєвому етапі.

Важливість морального виховання в суспільстві загалом і у вищих навчальних закладах зокрема полягає у формуванні цілісної гармонії між етичними знаннями, моральними почуттями та усвідомленою необхідністю поєднувати власну поведінку з ідеалами моралі. Студент у цьому процесі виступає не просто об'єктом, а активним учасником, що підкреслює значущість морального виховання як для суспільства, так і для особистісного розвитку кожної молодої людини [9].

Висновки дослідження і перспективи подальших розвідок. Моральне становлення майбутнього педагога тісно пов'язане з розвитком його моральної культури – комплексної системи цінностей, норм і етичних принципів, що визначають стиль поведінки та взаємодії у професійному та соціальному середовищі. Моральна культура виступає не лише як внутрішній ресурс особистості, а й як показник здатності діяти відповідально, гуманно та етично, що робить її ключовим чинником ефективної педагогічної діяльності.

Моральна свідомість та діяльність педагога є основою формування його життєвих і професійних орієнтирів. Погляди провідних педагогів, зокрема В. О. Сухомлинського та В. П. Андрущенка, наголошують на моральній меті виховання – формуванні здатності протистояти злу через власне моральне вдосконалення і наявність високого соціального статусу вчителя як морального авторитета.

Отже, моральна культура вчителя – це не лише фундамент його професіоналізму, а й засіб постійного самовдосконалення і розвитку. Оволодіння моральною культурою починається з систематичного морального виховання у процесі підготовки майбутніх педагогів, що є необхідною умовою не тільки для професійної майстерності, але й для формування відповідальної, соціально активної особистості, носія гуманістичних ідеалів.

У подальших дослідженнях важливо зосередитись на вивченні впливу соціально-політичних факторів на моральне становлення майбутніх педагогів та розробці інтегративних освітніх програм, що поєднують теорію з практикою етичного вибору. Такі дослідження допоможуть підвищити якість підготовки педагогічних кадрів і зміцнити моральний потенціал освітньої сфери загалом.

Література

1. Андрущенко В. П. Роздуми про вчителя. *Вища освіта України*. 2011. № 2. С. 6–12.
2. Бондаренко Н. А., Дубограй А. О. Формування моральних якостей у студентів в умовах навчально-виховного процесу сучасної вищої школи. *Молодий вчений*. 2018. № 10 (2). С. 567–570.
3. Василь Сухомлинський : наук.праці / упоряд., наук. ред. П. Сікорський, Д. Герцюк. Львів : Бадікова, 2018. 252 с.
4. Васянович Г. П. Вибрані твори : у 7 т. Т. 3 : Педагогічна етика : навчальний посібник. Львів : Норма, 2015. 420 с.
5. Гончаренко С. У. Український педагогічний енциклопедичний словник. 2-ге вид., допов. і випр. Рівне : Волинські обереги, 2011. 522 с.
6. Жуковський В. М., Москальова Л. Ю. Теорія і методика викладання предметів духовно-морального спрямування у середніх загальноосвітніх закладах : навч. посіб. Острого : Вид-во Національного ун-ту «Острозька академія», 2013. 364 с.
7. Заячківська Н. М. Формування готовності викладачів закладів вищої освіти до використання сучасних освітніх технологій у професійній діяльності. *Нова педагогічна думка*. 2020. № 3. С. 36–40.
8. Капітан Н. О. Поняття "моральна культура" : зміст та сутність дефініції. *Вісник Львівського державного університету безпеки життєдіяльності*. 2016. № 14. С. 223–229.
9. Копилова О. М. Моральна культура як основа професійних цінностей майбутнього педагога. *Педагогіка вищої та середньої школи*. 2018. Вип. 22. С. 287–293.
10. Петляєва В. В. Моральна культура як основа формування особистості майбутнього вчителя іноземних мов. *Наукові записки Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова. Серія : Педагогічні та історичні науки*. 2014. Вип. 121. С. 175–181.
11. Теорія культури : онтологія і феноменологія : навч.-метод. посіб. для студ. спец. 034 Культурологія освітнього ступеня «Бакалавр» / уклад. А. І. Литвиненко. Полтава : ПНПУ ім. В. Г. Короленка, 2022. 120 с.
12. Філософія : навч. посіб. / Ю. М. Вільчинський, Л. В. Северин-Мрачковська, О. Б. Гаєвська та [ін.]. Київ : КНЕУ, 2019. 368 с.
13. Фіцула М. М. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. 2-ге вид., доповн. Київ : Академвидав, 2014. 454 с.
14. Хрестоматія з української педагогіки : навч.-метод. посіб. 2-ге вид., доповн. / За ред. О. С. Березюк, О. Л. Башманівського. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2024. 299 с.
15. Яновська М. Г. Моральне виховання і емоційна сфера особистості. *Класний керівник*. 2015. № 4. С. 24–29.
16. Яременко П. С. Морально-духовне виховання сучасної молоді. Київ : Лібра, 2010. 167 с.

References

1. Andrushchenko, V. P. (2011). Rozdumy pro vchytelia [Reflections on the teacher]. *Vyshcha osvita Ukrainy – Higher education in Ukraine*, 2, 6–12 [in Ukrainian].
2. Bereziuk, O. S., & Bashmanivskyi, O. L. (Eds.). (2024). *Khrestomatiia z ukrainskoi pedahohiky* [Chrestomathy in Ukrainian pedagogy]. Zhytomyr : Vydavnytstvo ZHDU imeni I. Franka [in Ukrainian].

3. Bondarenko, N. A., & Dubohrai, A. O. (2018). Formuvannia moralnykh yakostei u studentiv v umovakh navchalno-vykhovnoho protsesu suchasnoi vyshchoi shkoly [The formation of students' moral qualities in the educational process of modern higher education]. *Molodyi vchenyi – Young scholar*, 10 (2). 567-570 [in Ukrainian].
4. Fitsula, M. M. (2014). *Pedahohika vyshchoi shkoly* [Pedagogy of higher school]. Kyiv : Akademvydav [in Ukrainian].
5. Honcharenko, S. U. (2011). *Ukrainskyi pedahohichnyi entsyklopedychnyi slovnyk* [Ukrainian pedagogical encyclopedic dictionary]. Rivne : Volynski oberehy [in Ukrainian].
6. Kapitan, N. O. (2016). Poniattia "moralna kultura" : zmist ta sutnist definitsii [The concept of "moral culture": content and essence of the definition]. *Visnyk Lvivskoho derzhavnoho universytetu bezpeky zhyttiedialnosti – Bulletin of Lviv State University of life safety*, 14, 223–229 [in Ukrainian].
7. Kopylova, O. M. (2018). Moralna kultura yak osnova profesiinykh tsinnosti maibutnoho pedahoha [Moral culture as the foundation of professional values of the future educator]. *Pedahohika vyshchoi ta serednoi shkoly – Pedagogy of higher and secondary school*, 22, 287–293 [in Ukrainian].
8. Lytvynenko, A. I. (2022). *Teoriia kultury : ontolohiia i fenomenolohiia* [Theory of culture : ontology and phenomenology]. Poltava : PNPV imeni V. H. Korolenka [in Ukrainian].
9. Petliaieva, V. V. (2014). Moralna kultura yak osnova formuvannia osobystosti maibutnoho vchytelia inozemnykh mov [Moral culture as the foundation for shaping the personality of a future foreign language teacher]. *Naukovi zapysky Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M. P. Drahomanova – Scientific notes of the Drahomanov National Pedagogical University*, 121, 175–181 [in Ukrainian].
10. Sikorskyi, P., & Hertsyuk, D. (Eds.). (2018). *Vasyl Sukhomlynskyi : nauk. pratsi* [Vasyl Sukhomlynskyi : collected scholarly works]. Lviv : Badikova [in Ukrainian].
11. Vasianovych, H. P. (2015). *Vybrani tvory : u 7 t. T. 3 : Pedahohichna etyka* [Selected works : in 7 vols. Vol. 3 : Pedagogical Ethics]. Lviv : Norma [in Ukrainian].
12. Vilchynskyi, Yu. M., Severyn-Mrachkovska, L. V., & Haievska, O. B. [et al.]. (2019). *Filosofii* [Philosophy]. Kyiv : KNEU [in Ukrainian].
13. Yanovska, M. H. (2015). Moralne vykhovannia i emotsiina sfera osobystosti [Moral education and the emotional sphere of personality]. *Klasnyi kerivnyk – Class teacher*, 4, 24–29 [in Ukrainian].
14. Yaremenko, P. S. (2010). *Moralno-dukhovne vykhovannia suchasnoi molodi* [Moral and spiritual education of modern youth]. Kyiv : Libra [in Ukrainian].
15. Zaiachkivska, N. M. (2015). Formuvannia hotovnosti vykladachiv zakladiv vyshchoi osvity do vykorystannia suchasnykh osvitnikh tekhnolohii u profesiinii diialnosti [Developing the readiness of higher education teachers to use modern educational technologies in professional practice]. *Nova pedahohichna dumka – New pedagogical thought*, 3, 36–40 [in Ukrainian].
16. Zhukovskiy, V. M., & Moskalova, L. Yu. (2013). *Teoriia i metodyka vykladannia predmetiv dukhovno-moralnoho spriamuvannia u serednikh zahalnoosvitnikh zakladakh* [Theory and methodology of teaching spiritually and morally oriented subjects in secondary schools]. Ostroh : Vydavnytstvo Natsionalnoho universytetu "Ostrozka akademiia" [in Ukrainian].

Shi Lei

Postgraduate student at the Department of Pedagogy,
Primary Education, Psychology and Management
Nizhyn Mykola Gogol State University
272236719@qq.com
orcid.org/0009-0004-2343-7210

MORAL DEVELOPMENT OF THE FUTURE TEACHER'S PERSONALITY IN THE CONTEXT OF PROFESSIONAL TRAINING

This article explores the important issue of the moral development of future educators as a fundamental aspect of their personal and professional growth. In the context of ongoing

social and cultural transformations, the role of education extends beyond preparing competent specialists – it also involves nurturing morally mature individuals capable of ethical decision-making, humanistic engagement, and responsible conduct in their professional roles.

Drawing on a theoretical analysis of relevant literature, the paper examines core concepts such as morality, moral culture, and moral consciousness within the framework of pedagogical activity. Morality is considered both a form of social consciousness and a reflection of personal moral experience that shapes a teacher's behavioral patterns and value orientations. Besides, the study reviews various scholarly approaches to understanding the phenomenon of a teacher's moral development.

Particular emphasis is placed on the integration of ethical, emotional, and value-based components into the training of future teachers. Moral culture is not viewed as a product of theoretical knowledge alone, but as the outcome of a purposeful process of personal development, supported by a positive moral and psychological climate in the educational environment. The article highlights moral culture as a core attribute that defines a teacher's relationships with students, colleagues, the profession, and society. Moreover, the moral sphere of the teacher is presented as a dynamic system that requires continuous reflection, reinforcement, and support throughout the entire educational trajectory.

The findings underscore the need for a comprehensive system of moral education that spans all levels of the educational process and actively engages both institutional and individual resources. Moral culture is thus presented as a multidimensional phenomenon essential to enhancing the quality of educational practice and fostering a more humanistically oriented society. This approach contributes to the formation of a teacher's professional identity rooted in ethical principles and self-reflection.

Key words: *morality, moral culture, moral development, teacher's personality, future educator.*